

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра корекційної педагогіки та інклюзивної освіти

Дипломна робота магістра

**з теми : «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАЛЬНО-
КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО МАЮТЬ КОМПЛЕКСНІ
ПОРУШЕННЯ (ДЦП І ПОРУШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУ)»**

Виконав: магістрант спеціальності
016 Спеціальна освіта. Олігофренопедагогіка і логопедія
Огороднюк Володимир Олександрович

Керівник: Миронова С.П.,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський - 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ	7
1.1. Сутність педагогічних технологій у теорії дидактики.....	7
1.2. Особливості педагогічних технологій у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.....	18
1.3. Особливості особистісно орієнтованого навчання в освіті дітей з особливими освітніми потребами.....	28
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	35
2.1. Мотивація в структурі навчальної діяльності учня.....	35
2.2. ІКТ-технології як засіб формування позитивних мотивів навчання учнів з комплексними порушеннями.....	39
2.3. Експериментальне дослідження обґрунтованості використання комп'ютерних технологій для формування позитивних мотивів навчання в учнів з комплексними порушеннями.....	59
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

Нова українська школа передбачає формування в учнів вмій користування різними комп'ютерними технологіями. Таке завдання потребує удосконалення запровадження педагогічних технологій навчання в закладах освіти. Це однаково стосується і освіти дітей з особливими освітніми потребами. Водночас важливо, щоб учні навчались свідомо, тобто були замотивованими до оволодіння освітою. Враховуючи, що нинішня молодь не уявляє свого життя без комп'ютера, потрібно використати його як засіб підвищення мотивації до навчання. Саме така необхідність і обумовлює актуальність проблеми дослідження.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О.Арламов, М.Бургін, О.В.Гудима, О.В.Гаврилов, І.М.Дичківська, В.Журавльов, В.Загвязинська, С.П.Миронова та ін.) вважають, що нове у педагогіці - це той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання навчання та освіти [14; 37; 16; 34; 35; 36; 37].

Дослідженню проблеми інноваційних технологій присвячено велику кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів (В.П.Беспалько, В.М.Буланова-Топоркова, Г.Батищева, О.Бондаревська, В.С.Кукушина, О.Г.Мороз, А.С.Нісімчук, О.С.Падалка, Д.В.Чернілевський, А.Г.Шевцов та ін.) [4; 5; 39; 55]. Водночас, у спеціальній педагогіці ця проблема є вивченою недостатньо, особливо це стосується дітей з комплексними порушеннями психофізичного розвитку, в тому числі й учнів з інтелектуальними та руховими порушеннями.

Концептуально-змістові засади навчання дітей з порушеннями інтелекту визначено не лише в теорії корекційної психопедагогіки, а й у Державному стандарті спеціальної освіти, де окреслюються основні освітні компетенції, серед яких підготовка дитини з особливими потребами до повноцінного життя в сучасних соціально-економічних умовах визнана основоположною (В.І.Бондар, В.О.Липа, С.П.Миронова, В.М.Синьов та ін.) [34, 35; 37]. Певні відхилення в фізичному та розумовому розвитку учнів спеціальної школи створюють труднощі

в досягненні загальної освітньо-виховної мети, породжують суперечності між прагненнями учнів і їхніми можливостями. Тому процес навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП має чітку корекційну спрямованість. Корекція порушень психофізичного розвитку учнів, розвиток їхньої особистості здійснюється у процесі всієї роботи спеціальної школи. Окремої програми корекції не існує, вона проводиться на навчальному матеріалі всіх предметів, у повсякденному житті (Г.М.Дульнев, В.О.Липа, С.П.Миронова та ін.) [35; 36; 38]. Педагогічні прийоми корекційної роботи стимулюють компенсаторні процеси розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП і дозволяють формувати у них нові позитивні якості.

Корекційна спрямованість становить сутність навчально-виховного процесу в спеціальній школі і не розглядається як окрема ділянка або додаток до основного змісту роботи школи, а сполучена з ним. Інтелектуальне порушення впливає на особистість дитини з інтелектуальними порушеннями, тому її навчання, виховання, розвиток і корекція повинні бути єдиним процесом, який включає корекційні завдання як інтегровану складову частину (С.П. Миронова та ін.) [35; 36; 38].

Навчання є основним шляхом корекції недорозвитку психіки дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП, оскільки знаходиться у нерозривній єдності з вихованням і розвитком і може бути спрямованим також на формування новоутворень особистості дитини. Ефективність навчання досягається використанням як традиційних технологій навчання, так і інноваційних. У корекційній педагогіці проблема застосування інноваційних технологій навчання є недостатньо вивченою. Такі дослідники як В.І.Бондар, О.В.Гаврилов, С.П.Миронова, Т.В.Сак, В.М.Синьов та ін. вказували на важливість застосування інноваційних технологій у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями, зокрема, програмоване навчання - О.В.Гаврилов, комп'ютерні технології - С.П.Миронова, особистісно орієнтоване навчання - О.В.Гудима, Т.В.Сак [14; 35; 37; 44].

Успішне виконання завдань спеціальної школи можливе лише тоді, коли всі педагогічні заходи спрямовуватимуться на послаблення або подолання психіч-

них та фізичних недоліків учнів з інтелектуальними порушеннями та ДЦП, на їхній подальший цілісний особистісний розвиток шляхом використання сучасних інноваційних навчальних і корекційних технологій, так як використання традиційних не завжди дають позитивний результат.

Система корекційних заходів на учнів має впливати на особистість в цілому і виявлятися у єдності таких її компонентів, як пізнавальні й емоційно-вольові психічні процеси; досвід (знання, вміння, навички); спрямованість; поведінка; а також має бути розрахована на тривалий час.

Теоретична та практична значущість проблеми, її недостатнє теоретичне та методичне розроблення зумовило вибір теми дипломного дослідження: «Інноваційні технології навчально-корекційної роботи з дітьми, що мають комплексні порушення (ДЦП і порушення інтелекту)»

Метою дослідження є визначення особливостей використання інноваційних навчально-корекційних технологій у формуванні позитивної навчальної мотивації дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні підходи до вивчення проблеми застосування інноваційних навчальних і корекційних технологій в закладах для дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП.
2. Виявити особливості застосування інноваційних технологій у навчально-виховному процесі спеціальних закладів.
3. Розробити та апробувати інноваційні педагогічні технології (особистісно орієнтоване розвивальне навчання, комп'ютерні технології, створення ситуації успіху).
4. Довести педагогічну доцільність використання ІКТ у формуванні позитивної навчальної мотивації дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП.

Об'єктом дослідження є інноваційні навчальні та корекційні технології.

Предмет дослідження є особливості використання інноваційних навчально-корекційних технологій у формуванні позитивної навчальної мотивації дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань використовували такі **методи дослідження:**

теоретичні: системний аналіз психолого-педагогічної, методичної та спеціальної літератури в розрізі проблеми, яка досліджувалась;

емпіричні: спостереження за навчально-виховним процесом; анкетування; вивчення результатів застосування інноваційних навчальних і корекційних технологій у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП; бесіди з дітьми, логопедами, корекційними педагогами, вихователями, батьками дітей; методика обробки констатуючого та формуючого етапів експерименту.

Теоретичне значення дослідження: обґрунтовано і експериментально доведено доцільність використання комп'ютерних технологій, технології особистісно орієнтованого розвивального навчання, технології створення ситуації успіху в закладах для дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в процесі корекційного навчання дітей з комплексними порушеннями (інтелектуальні порушення та ДЦП).

База дослідження: Одеська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат №71 I-II ступенів; Кричунівська загальноосвітня школа I-II ступенів Одеської області. У дослідженні брало участь 23 учні з комплексними порушеннями (інтелектуальні порушення та ДЦП) 6-х класів, з них експериментальна група складала – 12 учнів; 11 учнів 6-го класу з типовим розвитком.

Структура дипломної роботи: робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування).

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи магістра апробовані на звітній конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2019 році; за результатами роботи опублікована стаття.

Дипломна робота виконана на замовлення Одеської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату №7 I-II ступенів.

ВИСНОВКИ

1. На підставі теоретичного аналізу наукових підходів щодо використання інноваційних навчальних і корекційних технологій у закладах для дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП з'ясовано, що інноваційні технології розглядаються як галузь науки, яка досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регуляторів, які застосовуються у навчанні, окрім того, є реальним процесом навчання. Виявлено значний інтерес науковців та практиків до питання освітніх інновацій, які вважають, що інновації - це прогресивне начало, які здатні ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти. Однак, у корекційній психопедагогіці ця проблема є мало вивченою.

2. Встановлено, що у спеціальній школі основою педагогічних технологій може бути кожна із зазначених теорій. У практиці сучасної спеціальної школи знайшла місце концепція поетапного формування розумових дій і понять розроблена (П.Я.Гальперінім, Н.Тализіною). У процесі навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку вона найчастіше використовується для формування способу дії. Сутність її у поступовому, поетапному переході від зовнішніх матеріалізованих дій у внутрішні - розумові. Основним поняттям у цьому процесі є дія.

3. За результатами дослідження встановлено, що у сучасних умовах становлення української освіти та розвитку Нової української школи все більш актуальним стає питання особистісно орієнтованого навчання. Виховання, навчання і розвиток дітей з порушеннями інтелекту та ДЦП на даний час є важливою соціально-педагогічною проблемою. Гуманізація спеціальної освіти передбачає перш за все повагу до особистості кожної дитини з порушеннями психофізичного розвитку з врахуванням її індивідуальних особливостей. Центром і метою особистісно орієнтованого навчання є особистість вихованця, його гармонійний розвиток. Провідним є не просто процес навчання, а становлення особистості в цілому на основі навчання, виховання, розвитку та корекції. Головним завданням особистісно орієнтованого навчання у спеціальній школі є розвиток пізнавальної діяльності дітей; корекція та компенсація порушень психічного та

фізичного розвитку; збагачення індивідуального досвіду; формування навичок просторового та соціально-побутового орієнтування; становлення самосвідомості; допомога у здійсненні вибору життєвих пріоритетів.

5.Визначено основні ознаки особистісно орієнтованого навчання у закладах для дітей з порушеннями інтелекту та ДЦП: створення емоційно стимулюючого навчального середовища в процесі навчання та виховання; здійснення навчально-виховного процесу в атмосфері взаємодії, приязні, емоційної співдружності; підтримка ініціативи учнів у навчально-виховному процесі; розробка освітніх програм, які максимально розвиватимуть потенціал і творчі здібності учнів.

6.Внаслідок впровадження інформаційних комп'ютерних технологій, ІКТ супроводу уроку, особистісно орієнтованого розвивального навчання дітей з інтелектуальними порушеннями та ДЦП виявлено зростання показників активізації та результативності навчання; простежується інтенсивне дитяче взаємозбагачення в колективі, коли сильніший учень у навчанні має змогу допомогти слабшому, який, в свою чергу, може досягнути недоступне для нього, але до чого прагне.

7. Досвід використання ІКТ у спеціальній школі для виявився успішним як у сенсі розширення корекційних можливостей навчального процесу завдяки використанню комп'ютера як засобу навчання, так і в сенсі навчання дітей з комплексними порушеннями основ комп'ютерної грамоти. Результати нашого дослідження засвідчують наявність в таких дітей потенційних можливостей для використання набутих знань і умінь для елементарної роботи з ПК в якості користувача.

8.На основі узагальнення особливостей застосування технології особистісно орієнтованого навчання та інформаційних комп'ютерних технологій у спеціальній школі нами встановлено, що ці технології перебувають у стадії розробки, проте впровадження їх у навчання дітей з порушеннями інтелекту та ДЦП сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, формуванню позитивних рис характеру, становлення особистості, корекції та компенсації порушень психофізичного розвитку.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми. Перспективним напрямом є спеціальна розробка та апробація диференційованої методики залучення учнів з особливими освітніми потребами до використання комп'ютера з пізнавальною метою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Т., Харитонов А. Мультимедийный учебник. Поиски жанра // М.: Компьютер-пресс, 1999. - №9. - С. 26 - 31.
2. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: [Монографія] / К. О. Баханов. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 160 с.
3. Белкин А.С. Исследование мотивов учебной деятельности учащихся вспомогательной школы // Дефектология, 1991. - № 4. – С.14 – 16.
4. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П.Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
5. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В.П.Беспалько. - М.: Педагогика,1995. – 210 с.
6. Бех І.Д. Теоретичні засади навчання і розвитку аномальних дітей // Педагогіка і психологія. - 1995. - №4. – С. 23 – 27.
7. Бондар В.І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтессорі : навчальний посібник / В.І.Бондар, А.М.Ільченко. – Полтава: РВВ ПДАА, 2009. – 252 с.
8. Богоявленська Д.Б. Психологія мотивації / Д.Б.Богоявленська. - К.:Освіта,1990. – 240 с.
- 9.Вашук О. В. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі учнів 5-7 класів / О. В. Вашук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2003. – Вип. 25. – С. 98-103.
10. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6-ти томах. Основы дефектологии / Под ред. Т.А.Власовой. - М.: Педагогика, 1983. –Т. 5. – 368 с.
11. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6-ти томах. Проблемы развития психики / Под ред. А.М.Матюшкина. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 3. – 368 с.
12. Гладкая В.В. Методика проведения коррекционных занятий «Развитие познавательной деятельности» с младшими школьниками с трудностями

в обучении: пособие для педагогов учреждений образования, реализующих образовательную программу специального образования на уровне среднего образования / В.В.Гладкая. – Минск, Зорны Верасок, 2013. – 115 с.

13. Годкевич Л. Інтерактивні технології / Л. Годкевич // Завуч. – 2004. – №6. – С.9-10.

14. Гудима О.В. Особливості особистісно орієнтованого навчання у спеціальній школі // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / за ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – С.58 – 65. - (Серія соціально-педагогічна; вип. 10).

15. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании: Хрестоматия / Сост. Н.Д.Соколова. – М.: ГНОМ и Д, 2001. – 448 с.

16. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. / І.М.Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

17. Докучина Т.О. Створення ситуації успіху в навчально-виховній роботі з розумово відсталими дітьми молодшого шкільного віку: Автореферат дис. ... канд. пед. наук. – К., 2014. – 18 с.

18. Єременко І.Г. Наукові основи корекційно-виховної роботи в допоміжній школі: Методичний лист. - К.: Рад. школа, 1970. – 51 с.

19. Єременко И.Г. Олигофренопедагогика / И.Г.Єременко. - К.: Вища школа, 1985. – 328 с.

20.Забродська Л.М. Принципи відбору змісту програмних засобів навчального призначення / Л. М. Забродська // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2004. – № 7. – С. 8 – 18.

21. Загальна психологія / За ред. О.В.Скрипченко, Л.В. Волинська, З.В.Огороднійчук. - К.: Каравела, 2007. – 260 с.

22.Занюк С.С. Психологія мотивації: навчальний посібник /С.С.Занюк. - К. Просвіта,1991. – 116 с.

23. Ільченко А.М. Нові технології навчання у спеціальній освіті // Збір-

ник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету / за ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2008. – С.42 – 48. - (Серія соціально-педагогічна; вип. 8).

24. Кащенко В.П. Педагогическая коррекция. - М.: Просвещение, 1991. – 223 с.

25. Кларин М.В. Педагогическая технология / М.В.Кларин. -М.: Просвещение, 1989. – 200 с.

26. Коберник О. М. Проектування на уроках технології / О. М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4. – С. 23-26.

27. Коррекционная роль обучения во вспомогательной школе / Под ред. Г.М.Дульнева. – М.: Педагогика, 1971. – 96 с.

28. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>

29. Легкий О. М. Організаційно-педагогічні умови використання комп'ютера у спеціальній школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 Ін-т дефектології АПН України. - К., 2001. - 16 с.

30. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: Учеб. пособие / В.А.Липа. – Донецк, Лебідь, 2002. – 327 с.

31. Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека / А.Р.Лурия. - М.: Педагогика, 1962. – 300 с.

32. Маркова А.К. Мотивация учения и её воспитание у школьников / А.К.Маркова, А.Б.Орлов, Л.М.Фридман. - М.: Педагогика, 1983. – 180 с.

33. Матвеева М. П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навчально-методичний посібник / М. П. Матвеева, С.П. Миронова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. - 164 с.

34. Методика навчання учнів 1- 4 класів спеціальної школи : Навчаль-

ний посібник / за ред. О. В. Гаврилова. – Кам'янець – Подільський: ТОВ «Друк – Сервіс», 2011. – 312 с.

35. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник / С.П.Миронова. – Кам'янець–Подільський: Кам'янець – Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 312 с.

36. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: Монографія / С.П.Миронова. - Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. – 304 с.

37. Миронова С.П. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту / С.П.Миронова // Дефектологія. - 2003. - №3. - С.41-44.

38. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : підручник / С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с.

39. Морозова Н.Г. Формирование познавательных интересов у аномальных детей / Н.Г.Морозова. - М.: Просвещение, 1998. – 230 с.

40. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М.Пєхота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пєхоти. – К.: А.С.К., 2001. – 255 с.

41. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / О.М.Пєхота, В.Д.Будак, А.М.Старєва та ін.; За ред. І.А.Зязюна, О.М.Пєхоти. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 240 с.

42. Психолого – педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. Навчальний посібник / За ред. С.П.Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. – 220с.

43. Педагогические технологии: Учебное пособие для студ. пед специальностей / Под общей ред. В.С.Кукушкина. – Серия “Педагогическое образование”. – Ростов н/Д: Изд. центр “Март”, 2002. – 320 с.

44. Сак Т.В. Проблема конструювання педагогічних технологій у спеціальній школі // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка / за ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – С.88 – 96. - (Серія соціально-педагогічна; вип. 10).

45. Селигман М. Обычные семьи, особые дети [пер. с англ.] / Селигман М., Дарлинг Р. – Изд. 2-е. – М.: Теревинф, 2009. – 368 с.

46. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие / Г. К. Селевко. – М.: Образование, 1998. – 256 с.

47.Сизон В. Інноваційна педагогіка і технологічний потенціал вчителя / В.Сизон // Освіта. - 2004. - №10. – С. 6 – 12.

48. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник / В.М.Синьов. – Частина I. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. – 238 с.

49. Синьов В.М. Психологія розумово відсталості дитини: Підручник / В.М.Синьов, М.П.Матвєєва, О.П.Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.

50. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема : навчальний посібник / В. М. Синьов. - К. : Діа, 2007. - 118 с.

51. Спеціальна педагогіка: Понятійно - термінологічний словник / За ред. академіка В.І.Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

52.Степанов Е. Личностно ориентированный подход в педагогической деятельности / Е.Степанов // Воспитание школьников. - 2003. - №2. – С. 14 – 18.

53. Стадненко Н.М. Нариси з олігофренопсихології / Н.М.Стадненко, М.П. Матвєєва, А.Г. Обухівська. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002.- 200 с.

54.Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування / В.В.Тарасун. - К.: Видавництво НПУ ім.М.П. Драгоманова, 2008. – 140 с.

55. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник для студ. вищих пед закладів освіти / М.М.Фіцула. – К.: Академія. 2000. – 542 с.

56. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку / О.П.Хохліна. – К.: Пед. думка, 2000. – 286 с.

57. Хуторской А. Личностная ориентация образования как педагогическая инновация / А.Хуторской // Школьные технологии. - 2006. - №1. – С. 33 – 37.

58. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учебное пособие для вузов / Д.В.Чернилевский. - М.: Научное образование, 2002. – 340 с.

59. Шипицына Л.М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта / Л.М.Шипицына. – 2-е изд., перераб и дополн. – СПб.: Речь, 2005. – 477 с.

60. Щукина Г.И. Мотивация учения / Г.И.Щукина. - М.: Научное образование, 1980. – 210 с.

61. Якиманская И.С. Развивающее обучение / И.С.Якиманская. - М.: Просвещение, 1979. – 100 с.

62. Якиманская И.С. Разработка технологии личностно ориентированного обучения / И.С.Якиманская // Вопросы психологии. - 1993. - №2. - С.37 - 38.